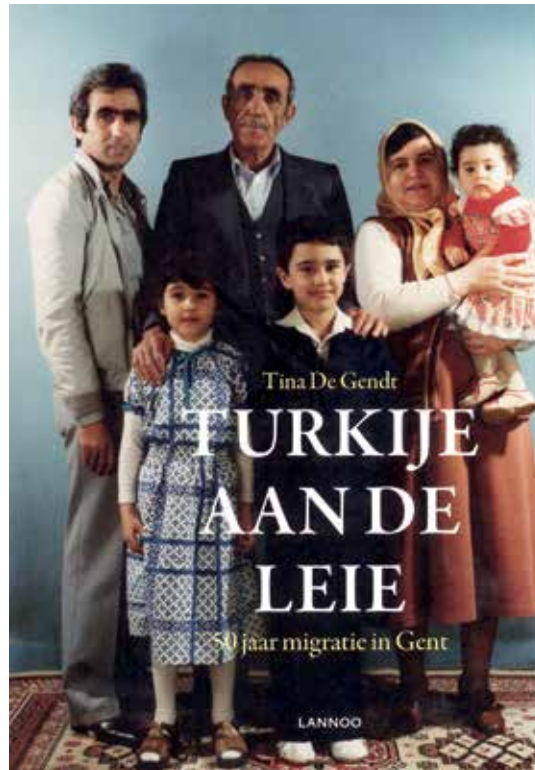

- 10 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, pp. 208-209.
- 11 Van der Goes was een van de stichters van de SDAP. Zie: Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, p. 211.
- 12 Pieter Jelle Troelstra was een van de medestichters van de SDAP en hét boegbeeld van de partij.
- 13 De Sociaal-Democratische Bond was de eerste socialistische partij in Nederland.
- 14 Dennis BOS, *Waarachtige volksvrienden. De vroege socialistische beweging in Amsterdam 1848-1894*, UvA, doctoraal proefschrift, 2001, p. 325.
- 15 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, p. 240.
- 16 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, p. 368.
- 17 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, pp. 304-309.
- 18 Zie: Jan MEYERS, Domela. *Een hemel op aarde. Leven en streven van Ferdinand Domela Nieuwenhuis*, Amsterdam: Arbeiderspers, 1993, pp. 372-375.
- 19 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, p. 193. We lezen bij Stutje trouwens dat Van Beveren ook verwonderd was over de invloed van de (Joodse) financiers op de Duitse sociaaldemocraten.
- 20 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, p. 193. Paul Singer was een Joodse fabrikant en een van de grote financiers van de SPD. Hij was ook voorzitter van de Duitse socialisten. Ignaz Bahlmann was een financier en officieus contactpersoon tussen de Nederlandse en Duitse socialistische beweging tussen 1885 en 1895.
- 21 Toen Bahlmann later trachtte als financier invloed te krijgen bij de parlementsleden, stootte dat eveneens op een afwijzing.
- 22 Jan Willem STUTJE, *Ferdinand Domela Nieuwenhuis [...]*, p. 194.
- 23 Zie: Dennis BOS, *Waarachtige volksvrienden [...]*, p. 288.
- 24 Dennis BOS, *Waarachtige volksvrienden [...]*, pp. 312-313.

Twee straffe madammen over migratie naar Gent

Tina DE GENDT, *Turkije aan de Leie. 50 jaar migratie in Gent*, Tiel: Lannoo, 2014, 296 pp.
ISBN: 978 94 014 1123 3

Jozefien DE BOCK, *'We have made our whole lives here'. Immigration, settlement and integration processes of Mediterranean immigrants in Ghent, 1960-1980*, European University Institute, doctoraal proefschrift, 2013, 562 pp.

In het bijzonder gevarieerde programma rond de herdenking van vijftig jaar arbeidsverdragen met Marokko en Turkije is er gelukkig ook plaats voor onderzoek en publicaties die onvermoede bronnen opsporen, leemtes in onze kennis opvullen en ingegroeide veronderstellingen tegen het licht houden. Zo promoveerde Jozefien De Bock vorige herfst aan de Europese universiteit van Firenze met een onderzoek naar migratie vanuit landen rond de Middellandse Zee naar Gent in de periode 1960-1980.¹ Ze publiceerde daar eerder een vooruitblik over in het themanummer van *Brood & Rozen* over migratie uit 2012.²

Vaak vormt één migrantengemeenschap het onderwerp van een onderzoek en zou je eigenlijk moeten wachten op een synthese van studies over meerdere gemeenschappen voor je een zicht krijgt op de migratiehistoriek en -dynamiek van een regio.³ De comparatieve aanpak van De Bock maakt dat wachten overbodig, tenminste voor de regio Gent. Het mag dan wel de ambitie zijn om een meer panoramisch en samenhangend verhaal te brengen, dat voor elkaar krijgen is nog iets anders. Hét probleem hier zijn de bronnen.

Hoewel migratie de voorbije decennia een hot item was, is het gebruik van het woord als trefwoord vrij recent. Zeker voor een historicus die wat verder in de tijd teruggaat, maakt dat archiefonderzoek allesbehalve evident. Jozefien De Bock heeft ongeveer elke steen omgekeerd: ze spoorde archieven op die niet zo vlot toegankelijk waren, ze verzamelde een indrukwekkende cast aan getuigen, zowel geboren Vlamingen als toenmalige nieuwkomers. Een goede historicus heeft iets van een pitbull.

Wie een doctoraat in het Engels te veel van het goede vindt, kan terecht bij de publicatie van Tina De Gendt die de Turkse gemeenschap centraal stelt.⁴ Ook zij heeft elke steen omgedraaid en voor haar boek meer dan honderd interviews afgenomen, hier en in Turkije. Het

meest opvallende aan haar boek zou eigenlijk een evidentie moeten zijn: de geschiedenis van de Turkse gemeenschap is een integraal deel van de geschiedenis van Gent. De contacten en interacties tussen de nieuwkomers en de Gentenaars zijn legio. En dat gaat veel breder dan de contacten op de werkvloer. Het slaat ook op huisvesting, bemiddeling bij allerlei diensten, gezamenlijk actie voeren, beschikbaar stellen van zalen voor de eerste gebedsruimtes ... Het boek is geen idealisering of pleidooi, het brengt nuances aan en vult lacunes op.

Piet CREVE, collectiemedewerker, Amsab-ISG

- 1 Jozefien DE BOCK, *'We have made our whole lives here'. Immigration, settlement and integration processes of Mediterranean immigrants in Ghent, 1960-1980*, European University Institute, doctoraal proefschrift, 2013.
- 2 Jozefien DE BOCK, 'Alle wegen leiden naar Gent'. Trajecten van mediterrane migranten naar de Arteveldestad, 1960-1980. In: *Brood & Rozen*, (2012)3, pp. 47-75.
- 3 Zie bijvoorbeeld: Emma TYTGADT, *Het migratieverhaal van de eerste generatie Marokkaanse mannen in Gent*, UGent, licentiaatsverhandeling, 2002.
- 4 Tina DE GENDT, *Turkije aan de Leie. 50 jaar migratie in Gent*, Tiel: Lannoo, 2014.